

Arveretten i Støbeskeen.

Af Jan Kobbervagel.

Den 18. Maj 1945 fejrede den gamle Arveforordning sit 100 Aars Jubilæum. Dette hæderværdige Lovarbejde, hvis Forfatter er selveste Anders Sandøe Ørsted, dansk-norsk Retsvidenskabs Fader, har gjort fortrinlig Fyldest gennem tre Generationer; kun paa et enkelt Omraade, nemlig med Hensyn til Ægtefællers Arveret, er der foretaget Ændringer, senest i 1926. Men selv de bedst kvalificerede falder en Dag for Aldersgrænsen. Forudsætningerne for Ørsteds fremragende Værk er efterhaanden ændret saa væsentligt, at en Revision er tiltrængt. I 1936 blev der nedsat en Kommission af Jurister med Professor, Dr. jur. O. A. Borum som Formand, og i 1941 fremlagde Kommissionen et omfattende Udkast til en ny Arvelov med udførlige Motiver. Først fornylig er dette Udkast fremlagt paa Rigsdagens Bord, og det er for Tiden til Udvalgsbehandling. Det kan derfor være af Interesse, medens Forslaget endnu er under Debat, at gøre Rede for nogle af dets Bestemmelser.

Slægtnings Arveret.

Slægtskabet danner efter Forslaget stadig Hovedgrundlaget for Arveretten. Forslaget sonder mellem *Livsarvinger*, d. v. s. Arveladerens Afkom, *Næstarvinger*, d. v. s. hans Forældre og disses Afkom, og *Fjernarvinger*, d. v. s. Bedsteforældrene og deres Børn (men ikke deres Afkom). Fjernere Slægtninge er altsaa ikke legale Arvinger efter Kommissionens Udkast, og heller ikke Arveladerens Fætre og Kusiner er Arvinger. Justitsministerens Forslag, der er fremsat paa Rigsdagen, gaar derimod videre, idet det ikke blot medtager hele 3. Arveklasse, men ogsaa 4. Arveklasse, saaledes at Forskellen fra hidtil gældende Ret efter sidstnævnte Forslag kun bestaar i, at 5. Arveklasse falder bort. Hvor vidt man her vil gaa ved Lovens endelige Udformning, kommer Rigsdagen altsaa til at afgøre, men af de For-

handlinger, der hidtil har fundet Sted, synes det at fremgaa, at der er megen Sympati for Kommissionens Udkast, der for øvrigt paa dette Punkt stemmer med den svenske Lov. I Norge har man ved den seneste Lovændring valgt en Mellemvej, idet man har givet Fætre og Kusiner Arveret, men ikke disses Børn eller fjernere Afkom.

Ægtefællens Arveret.

Udkastet fastholder den Regel, der gælder efter Loven om Ægtefællers Arveret af 1926, hvorefter Ægtefællen arver en Fjerdedel, naar der er Livsarvinger. Det maa herved erindres, at den længstlevende Ægtefælle som hidtil, naar der er Formuefællesskab, paa Skiftet udtager Halvdelen af Boet som sin Boslod, saaledes at det kun er den afdødes Halvdel af Fællesformuen, der falder i Arv.

Naar der kun er Næstarvinger, arver den længstlevende Ægtefælle Halvdelen af den efterladte Formue, hvilken Regel ogsaa stemmer med hittidig Ret.

Hvis der hverken er Næstarvinger, arveberettigede Adoptivbørn eller Næstarvinger, arver Ægtefællen det hele. Ogsaa disse Bestemmelser svarer til den nuværende Lov.

Adgangen til at hensidde i *uskiftet Bo* er opretholdt i nogenlunde samme Omfang som hidtil. Man har imidlertid fundet det praktisk at samle alle Reglerne i een Arvelov. Af nyt er indføjet Bestemmelsen i § 10 om en vis Ret for Ægtefællen til at udelukke den anden fra at hensidde i *uskiftet Bo*. En saadan Bestemmelse skal ske ved Testamente, men Bestemmelsen kan efter Begæring tilsidesættes af Skifteretten, hvis den ikke findes tilstrækkelig begrundet i Hensynet til Ægtefællens eller Livsarvingernes Tarv. Den eneste Begrænsning i Retten til at hensidde i *uskiftet Bo*, der kendes i den nugældende Lov, er Reglen om, at Manden kan betinge sig, at der beskikkes Hustruen en Tilsynsværge. Denne Adgang, der har været meget lidt benyttet i Praksis skulde altsaa efter Kommissionens Udkast bortfalde. — Justitsministerens Forslag stemmer imidlertid ikke med Kommissionsudkastet paa dette Punkt. Ministeriet har ment, at en Adgang til at udelukke Ægtefællen fra Hensidde i *uskiftet Bo* let vilde give Anledning til Chikane og føre mange Retssager med sig. Forslaget opretholder derfor den hidtil gældende Regel, herunder Mandens Adgang til at foreskrive en Tilsynsværge for Hustruen, men de nærmere Regler om dette Værgemaal er paa forskellige Punkter reguleret ved Forslaget. Bestemmelsen er bl. a. begrænset til kun at kunne angaa Mandens Bodel. Hvis Hustruen ikke vil bøje sig for Bestemmelsen, kan Virkningen

derfor kun blive, at Mandens Bodel maa skiftes, medens hun kan undlade at skifte sin egen Bodel, hvilket kan have praktisk Betydning i Tilfælde, hvor denne er størst.

En anden ny Bestemmelse er Kommissionsudkastets § 16 om Ret for Livsarvingerne til at faa udbetalt Forskud paa den faldne Arv af den i uskiftet Bo hensiddende Ægtefælle. Hvis Arvingens Anmodning herom ikke imødekommes, kan Arvingen forelægge Spørgsmaalet herom for Skifteretten. Skifteretten kan da paalægge Ægtefællen helt eller delvis at imødekomme Anmodningen, saafremt det godtgøres, at Udbetalingen kan ske, uden at hans Levevilkaar forringes væsentligt, samt at Udbetalingen vil være af væsentlig Betydning for Arvingen ved Stiftelse af eget Hjem, Begyndelse af selvstændig Virksomhed el. lign. for ham selv eller hans Børn. Ved Afgørelsen bør der tillige tages Hensyn til andre Arvingers Ret til lignende Udbetaling. Disse Regler er imidlertid fuldstændig strøget i det paa Rigsdagen fremsatte Forslag, idet Justitsministeriet har ment, at de stred mod det uskiftede Bos Formaal, og at de kunde medføre mange Retssager af pinlig Karakter.

Tvangsarv.

En meget vigtig Ændring, der da ogsaa har givet Anledning til Diskussion paa Rigsdagen, er Bestemmelsen i § 39 om, at Livsarvingernes Tvangsarv indskrænkes fra to Tredjedele til Halvdelen af den efterladte Formue. Reglerne om Tvangsarv er meget gamle i nordisk Ret, og de findes i de fleste civiliserede Lande. I de Lande, hvor de mangler, som England og U. S. A., har Lovgivningen maattet opstille adskillige Regler til Værn mod Misbrug, og Erfaringen viser, at saadanne Lande har flere Processer om ugyldige Testamenter end Lande med Tvangsarveret. Efter Arveforordningen af 1845 var Tvangsarven tre Fjerdedele, men Brøken blev i 1857 nedsat til to Tredjedele. Naar man nu yderligere gaar ned til Halvdelen, følger man en Udviklingslinje, som ogsaa kan paavises i andre Lande. I Sverige udgør Tvangsarven saaledes ogsaa Halvdelen, og i Norge gik man ved den sidste Revision ned fra tre Fjerdedele til to Tredjedele. Denne Indskrænkning hænger blandt andet sammen med den Begrænsning i Børneantallet, der gennemsnitlig har fundet Sted.

Ægtefællens Tvangsarv skal udgøre Halvdelen af Arvelodden, naar der er Livsarvinger. Her sker altsaa en tilsvarende Formindskelse som for Livsarvingernes Vedkommende. Er der ingen Livsarvinger, udgør Ægtefællens Tvangsarv en Tredjedel af Efterladenskaberne, hvilket stemmer med hidtidig Ret.

Forlodsret.

En interessant Nydannelse i Kommissionens Udkast er Reglerne om Forlodsret. Herved tænkes paa en særlig beskyttet Arveret til Fordel for saadanne Børn, hvis Uddannelse endnu ikke er afsluttet ved Arveladerens Død. Hvis Udgiften til det paagældende Barns passende Underhold eller Uddannelse ikke kan afholdes af dets Arvelod eller paa anden Maade, har det Ret til paa Skiftet forlods at erholde et efter Forholdene afpasset Beløb dog ikke for Tiden efter dets 21. Aar. Ved Fastsættelsen af Beløbet til Uddannelse skal der tages Hensyn til, hvad Forældrene har kostet paa de andre Børn. Denne Forlodsret gaar forud for al anden Arv og kan ikke udelukkes ved Testamente. Hvis flere Børn har Forlodsret, og Boet ikke kan udrede det samlede Beløb, skal Skifteretten bestemme, hvor mange der — under Hensyn til Børnenes Behov og Forholdene i øvrigt — skal tillægges eet eller flere af Børnene. Forlodsretten maa dog ikke formindske en anden Livsarvings Arv, saafremt denne paa Grund af Sygdom eller Invaliditet særlig har Brug for Arven til sin Helbredelse, til Uddannelse eller til Begyndelse af en Virksomhed, hvorved han kan forsørge sig selv. Endvidere maa Forlodsretten ikke fyldestgøres af den Del af Boet, der er Tvangsarv, medmindre den øvrige Del ikke kan strække til.

Bestemmelserne om Forlodsret har deres Forbillede i svensk og svejtsisk Lovgivning. Deres Formaal er at tilvejebringe Lighed mellem Børnene, naar Arveladerens Dødsfald indtræder paa et Tidspunkt, hvor nogle af Børnene endnu er mindreaarige. Hovedsynspunktet er det, at de mindreaarige Børn saa vidt muligt skal stilles paa samme Maade, som hvis Arveladeren havde levet og saaledes været i Stand til at bekoste deres Uddannelse. Hvis Arven udgør et meget betydeligt Beløb, saaledes at der er tilstrækkeligt til at sikre de mindreaariges Uddannelse, selv om alle Børnene arver lige meget, bliver der ikke Spørgsmaal om Forlodsret. Er Boet omvendt meget lille, maa man undertiden regne med en noget mindre kostbar Uddannelse, end den afdøde vilde have ofret, hvis han havde levet.

Det Beløb, der skal udredes som Forlodsret, maa udbetales af Boet under dettes Behandling og sikres den umyndige, som Regel ved Indsættelse i Overformynderiet. Af Forlodsretten svares Arveafgift efter samme Regler som ved anden Arv, idet Forlodsretten jo er en egentlig Arveret.

Testamenter.

Reglerne om Testamenter svarer i alt væsentligt til hidtidig Ret. Testationshabiliteten indtræder dog efter Lovforslaget allerede ved det

fyldte 16. Aar, medens Kommissionsudkastet havde opretholdt 18 Aars Grænsen som Hovedregel, men havde foreslaaet indført en Adgang for Personer, der er fyldt 15 Aar, til at disponere over deres Selverhverv, en Regel, der stemmer med Myndighedslovens Bestemmelser om Raadigheden over Selverhverv.

Ny er endvidere Bestemmelsen om, at testamentariske Dispositioner, der gaar ud paa en Anvendelse eller Tilintetgørelse af Efterladenskaberne, som aabenbart savner fornuftigt Formaal, er ugyldig.

Formen for Testamentets Oprettelse bestaar som hidtil normalt i, at Testamentet underskrives for Notaren. Dog opretholder Udkastet Adgangen til at oprette det for to Vidner, ligesom det mundtlige Testamente, der meddeles to Vidner, i Undtagelsestilfælde kan være gyldigt. Et saadant mundtligt Testamente skal dog inden 6 Uger afløses af et skriftligt, hvis ikke Testator er afgaaet ved Døden forinden.

Med Hensyn til Anfægtelse af Testamenter indeholder Udkastet udførlige Regler. For saa vidt angaar Notartestamenter gælder samme Regler som hidtil, saaledes at den, der vil protestere mod Testamentets Ægthed eller Gyldighed, maa føre Bevis for sin Indsigelse, idet selve Formens Iagttagelse i sig selv skaber Præsumption for, at alt er gaaet rigtigt til. Drejer det sig derimod om Vidnetestamenter, er Udkastets Regler mindre strenge end Arveforordningen. Efter denne bliver Testamentet saaledes altid ugyldigt, hvis eet af Vidnerne ikke kan føres, og en af de tilsidesatte Arvinger bestrider Testamentets materielle Rigtighed. Efter Udkastet skal der derimod gælde en fri Bevisbedømmelse, saaledes at Domstolene efter Omstændighederne kan lade sig nøje med andre Beviser i Forbindelse med det ene Vidne eller — undtagelsesvis — endog selv om ingen af Vidnerne kan føres.

Ændringer i et Notartestamente skal altid ske for Notaren som en ny testamentarisk Disposition. Vil Testator derimod genkalde sit Testamente, kræves der i og for sig ikke særlige Formforskrifter, men ved sin Formulering peger Loven særlig paa Notarialformen som anvendelig uden dog at udelukke at ogsaa andre utvetydige Udtryk for hans Genkaldelsesbeslutning maa respekteres.

Har to Personer oprettet gensidigt Testamente, og vil den ene genkalde det, skal der gives Underretning til den anden Part. Gensidige Testamenter mellem Ægtefæller bortfalder ved Separation eller Skilsmisse, ligesom Testamenter til Fordel for Arveladerens Forlovede anses for genkaldt, hvis Forlovelsen hæves.

Et praktisk meget vigtigt Spørgsmaal, der i Aarenes Løb har givet Anledning til mangfoldige Processer, er Spørgsmaalet, om et gensidigt Testamente mellem Ægtefæller kan ændres af den længstlevende

efter den førstafdødes Død. Paa Grund af dette Spørgsmaals teoretiske og praktiske Betydning kunde man vente at finde detaljerede Forslag til dets Løsning i Kommissionens Udkast. Kommissionen har imidlertid ikke dristet sig hertil. Man har »ikke anset det for muligt at give en Lovregel herom, der paa tilfredsstillende Maade kunde løse Tvivlen i de mange forskellige Tilfælde af denne Art, og har derfor som hidtil overladt det til Praksis at træffe Afgørelsen.« Dette har Justitsministeriet dog ikke anset for tilfredsstillende. Man har ønsket en Regel herom indsat i Forslaget, og Kommissionen har derefter udarbejdet en Bestemmelse, hvorefter den længstlevende Ægtefælle kan ændre Testamentets Bestemmelser, for saa vidt angaar sit Særeje og Halvdelen af det tidligere Fællesbo (Boslodden), medmindre andet er bestemt i Testamentet eller klart fremgaar af dette.

Baandlæggelse.

Reglerne om Baandlæggelse slutter sig paa vigtige Punkter til de hidtil gældende Regler, men der foreslaas dog en Række Ændringer, der i vidt Omfang stemmer med de Retningslinjer, jeg har foreslaaet i min Bog om Baandlæggelse fra 1939.

Adgangen til Baandlæggelse for Livsarvinger af deres Tvangsarv var i Kommissionens første Udkast begrænset til Tilfælde, hvor Arvingen var mindre skikket til at raade over Formuen, eller hvor der paa Grund af særlige Omstændigheder var Grund til at frygte et uforsvarlig Forbrug af Formuen. Sidstnævnte Passus sigtede særlig til Baandlæggelse af Datterens Arv af Hensyn til Ægteemandens manglende økonomiske Evner. Paa Ministeriets Foranledning er Forslaget dog ændret til, at Baandlæggelsen skal være stemmende med Arvingens Tarv, en Formulering, der er meget vag, men som stemmer med hidtidig Ret. Tvangsarv kan dog stadig baandlægges, naar Arvingen meddeler Samtykke. Fri Arv kan ligeledes stadig baandlægges, uden at særlige Betingelser skal være opfyldt.

Tvangsarvingen kan protestere mod Baandlæggelsen, saafremt han kan godtgøre, at han fuldtud er i Stand til at raade over Arven paa egen Haand, og at det har særlig Betydning for ham at faa Raadighed over Arven, og der ikke foreligger særlige Omstændigheder, som kan medføre Fare for uforsvarligt Forbrug af denne. — Bestemmelsen om, at »det har særlig Betydning for ham at faa Raadighed over Arven« er ikke tiltraadt af Kommissionen. Den vil sikkert, hvis den vedtages i denne Skikkelse, give Anledning til store Vanskeligheder, idet den Arving, der vil modsætte sig en Baandlæggelse, formentlig altid vil gøre gældende, at det har særlig Betydning for ham at faa Arven

til fri Raadighed. — Afgørelsen af, om Baandlæggelsesdispositionen skal tilsidesættes, skal efter Lovforslaget henhøre under Justitsministeriet.

Den ejendommelige Adgang til Baandlæggelse af Fællesbomidlerne for den længstlevende Hustru er opretholdt. I Modsætning til nu kan Baandlæggelsen dog kun omfatte den Del af Boet, hvorover Manden har haft Raadighed. Hustruens Bodel kan altsaa ikke baandlægges paa denne Maade, idet der herved vilde etableres en Selvbaandlæggelse.

Om Frigivelse af de baandlagte Midler, der for Tiden finder Sted efter et temmelig frit Skøn fra Justitsministeriets Side, opstiller Udkastet den Regel, at det fremtidig kun skal ske, naar Frigivelsen er en Velfærdssag for Arvingen.

Herreløs Arv.

Er der ingen Arvinger efter Loven eller Testamente, skal Arven ifølge Udkastet tilfalde Staten, saaledes som det ogsaa er Reglen nu.

Under Rigsdagsforhandlingerne har der været fremsat Forslag om, at saadanne herreløse Arvemidler skulde tilfalde en særlig Arvefond, hvis Midler skulde anvendes til Uddannelse af unge eller i lignende Øjemed.

Andre Bestemmelser.

Udkastet indeholder endvidere Bestemmelser om Arveret ifølge Adoption, om Aftaler vedrørende Arv og Arveforskud, om Bortfald af Arveret, om Døds gave samt nogle Særregler om Landbrugsejendomme, som det vil føre for vidt at referere i denne Sammenhæng.

Alt i alt fremtræder Udkastet med sine 113 Paragraffer som en fuldstændig Kodification af vor Arveret. Og Motiverne, der med Bilag omfatter mere end 200 Sider, giver en bredt anlagt, særdeles velskrevet Oversigt over dansk og fremmed Arveret, der hævder sig smukt ved Siden af tilsvarende lovforberedende Arbejder i vore Nabolande.